

Bibliografia

Sigles

AE = *L'Année Épigraphique*.

CIL = *Corpus Inscriptionum Latinarum*.

IRAT = GOROSTIDI, D. 2010: *Ager Tarraconensis 3. Les inscriptions romanes (IRAT) / The Roman Inscriptions*, Documenta 16, Institut d'Estudis Catalans, Institut Català d'Arqueologia Clàssica, Tarragona.

RIT = ALFÖLDY, G. 1975: *Die Römischen Inschriften von Tarraco*, Berlín.

Publicacions

ABASCAL, J. M. 1994: *Los nombres personales en las inscripciones latinas de Hispania*, Anejos de Antigüedad y Cristianismo II, Murcia.

ABASCAL, J. R.; CEBRIÁN, R. 2007: «Grafitos cerámicos de Segobriga (1997-2006)», *Lucentum* XXVI, 127-171.

BELTRÁN LLORIS, F. (en premsa): «Los grafitos y tituli picti de la villa dels Munts», a: REMOLÀ, J. A. (ed.): *La villa dels Munts*.

BERNI, P. 2010: «Epigrafia sobre amphorae, tegulae, imbrex i dolia a l'àrea occidental del Camp de Tarragona», a: GOROSTIDI 2010 (= IRAT).

CARLSEN, J. 1995: *Vilici and Roman estate managers until AD 284*, Analecta Romana Instituti Danici, Roma.

FÉRET, G.; SYLVESTRE, R. 2006: «Les graffites sur céramique», a: SCHUCANY, C. (ed.), *Die Römische Villa von Biberist-Spitalhof* SO, Remshalden, 365-371.

FEUGÈRE, M. 2004: «L'instrumentum, support d'écrit», a: FEUGÈRE, M.; LAMBERT, P.-Y. (ed.), «L'écriture dans la société gallo-romaine», *Gallia* 61, 53-65.

FEUGÈRE, M.; LAMBERT, P.-Y. (ed.) 2004: «L'écriture dans la société gallo-romaine», *Gallia* 61, 1-192.

GALSTERER-KROLL, B. 1983: *Die Graffiti auf der römischen Gefäßkeramik aus Haltern (Bodenaltertümer Westfalens)*, Münster.

GÓMEZ PALLARÈS, J. 2002: *Poesia epigràfica llatina als Països Catalans: edició i comentari*, Barcelona.

GOROSTIDI, D.; LÓPEZ, J.; PREVOSTI, M. 2013: «Propietaris de vil·les a l'ager Tarraconensis (a la dreta del riu Francolí). Proposta per un catàleg», a: PREVOSTI, M.; LÓPEZ VILAR, J.; GUITART, J. (ed.): *Ager Tarraconensis 5. Actes del Simposi internacional L'ager Tarraconensis. Paisatge, poblament, cultura material i història / Proceedings of the International Symposium The Ager Tarraconensis. Landscape, Settlement, Material Culture and History*, Documenta 16, Institut d'Estudis Catalans, Institut Català d'Arqueologia Clàssica, Tarragona.

GROSSI GONDI, F. 1920: *Trattato di epigrafia cristiana latina e greca del mondo romano occidentale*, Roma.

GUILLIER, G.; THAURÉ, M. 2003: *Les graffites antiques de la cité des Aulerques Cénomans (G.A.C.A.C.)*, Monographies Instrumentum 25, Montagnac.

KAJANTO, I. 1982: *The Latin Cognomina*, Roma.

LUGINBÜHL, T. 1994: «Les graffiti sur céramique de Lousonna-Vidy», *ASSPA* 77, 95-108.

PEACOCK, D. P. S. 1989: «The Mills of Pompeii», *Antiquity* 63, 205-214.

PREVOSTI, M.; LÓPEZ VILAR, J.; GUITART, J. (ed.) 2013: *Ager Tarraconensis 5. Actes del Simposi internacional L'ager Tarraconensis. Paisatge, poblament, cultura material i història / Proceedings of the International Symposium The Ager Tarraconensis. Landscape, Settlement, Material Culture and History*, Documenta 16, Institut d'Estudis Catalans, Institut Català d'Arqueologia Clàssica, Tarragona.

REMOLÀ, J. A. (ed.): *La villa dels Munts*. [En premsa].

SCHUCANY, C. (ed.) 2006: *Die römische Villa von Biberist-Spitalhof* SO. (Grabungen 1982, 1983, 1986-1989): *Untersuchungen im Wirtschaftsteil und Überlegungen zum Umland, Remshalden*.

SOLIN, H.; SALOMIES, O. 1988: *Repertorium nominum gentilium et cognominum Latinorum*, Hildersheim, Zurich, Nova York.

SYLVESTRE, R. 2004: «Les graffiti sur céramique de la villa d'Orbe-Boscéaz», *Chronozones* 10, 4-9.

TARRATS, F.; MACIAS, J. M.; RAMÓN, E.; REMOLÀ, J. A. 2000: «Nuevas excavaciones en el área residencial de la villa romana de 'Els Munts' (Altafulla, ager Tarraconensis), estudio preliminar», *Madrider Mitteilungen* 41, 358-379 (lám. 64-67).

TARRATS, F.; REMOLÀ, J. A.; SÁNCHEZ, J. 2007: «La villa romana dels Munts (Altafulla, Tarragonès) i Tarraco», *Tribuna d'arqueologia* 2006, 213-228.

7.2. Inscripció ibèrica en un bol de ceràmica de parets fines

Maria Isabel Panosa

7.2.1. Dades del suport¹³

Aquest exemplar es conserva al Museu d'Arqueologia Salvador Vilaseca de Reus, amb el número d'inventari MJM 8169.

El suport de la inscripció és un bol incomplet de ceràmica de parets fines de la forma López 56. Està reconstituït a partir de diversos fragments. Pràcticament

13. Agraïm la informació sobre les dades referides a la tipologia i a la datació de la peça, proporcionades per Ramon Jàrrega i Albert López. Afegim també que aquesta inscripció —anteriorment inèdita— s'ha inclòs de manera més resumida en un altre treball, que actualment està en procés d'edició (v. Panosa en premsa).

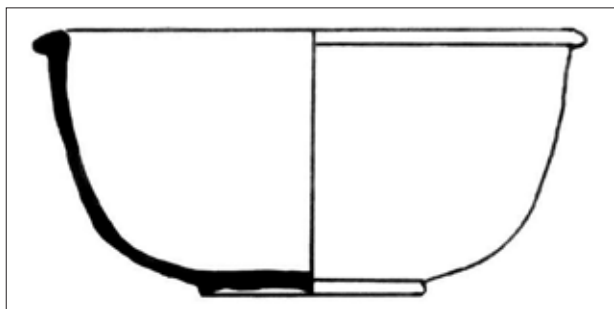

FIGURA 1. Dibuix del suport.

en tota la superfície exterior compresa entre el llavi i el peu s'aprecien franges successives d'estries verticals incises.

Per la referència de la sigla que exhibeix, la peça provenia de l'abocador que s'excavà fa temps a la vil·la dels Antigons i que fou datat al començament del segle III dC. Tanmateix, la seva tipologia ens proposa una datació que va del 20 aC al 20 dC, aproximadament. Per tant, es tractava d'una peça residual en el context de la troballa i cal pensar en una altra procedència pel que fa al seu àmbit real d'ús abans de ser amortitzada. Aquesta procedència original es desconeix.

Les dimensions de la part conservada del bol són: 7 centímetres d'altura, 5,5 centímetres de diàmetre de la base i 11 centímetres de diàmetre de la vora.

7.2.2. Comentari epigràfic

La inscripció està incisa amb traç molt fi a la cara externa de la base, concretament dins del cercle interior del peu, una mica desplaçat del centre. Ocupa una llargada aproximada de 3 centímetres. Les línies són de gravat una mica insegur, sobretot pel que fa al segon signe, que a més no guarda una dimensió equivalent a la del primer. El text és complet, atès que no queda afectat per la línia de fractura de la base. En proposem la lectura següent, que es basa en l'orientació de la peça que mostrem a la figura 3: **bobo**.

El text ens mostra aparentment la repetició de la síl·laba **bo**. La identificació d'aquest signe com a *bo* es basa tant en la taula de variants dels MLH III (Untermann 1990, concretament un *bo2*) com en la classificació publicada l'any 2005 per Joan Ferrer, en què algunes de les variants considerades inicialment com a **bo** han passat a ser interpretades com a **ta**. La variant d'escriptura que presenta el traç horitzontal tallant el punt d'unió de la creu en forma de X (que és el cas que ens ocupa aquí) i la que presenta tant el traç horitzontal com el vertical tallant el punt d'unió d'aquesta creu es continuen llegint com a **bo**, mentre que les altres variants es llegeixen ara com a **ta**.

Per al segment **bobo** podem esmentar alguns exemples que ens remeten també a suports ceràmics i que suggereixen una integració en designacions antroponí-

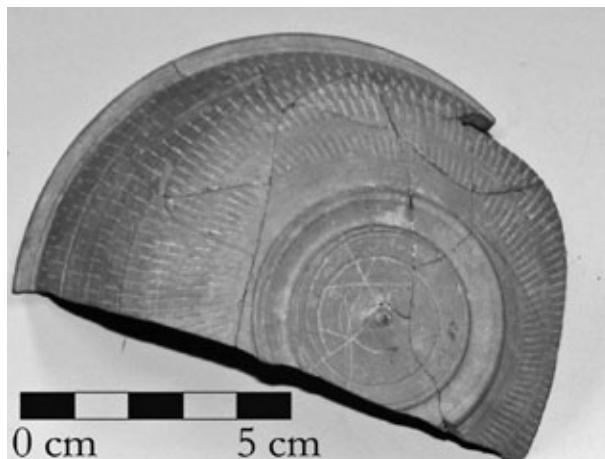

FIGURA 2. Fotografia del suport amb la inscripció.

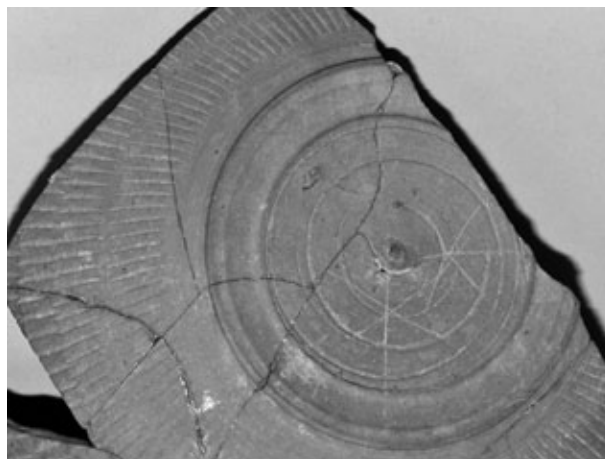

FIGURA 3. Fotografia amb el detall de la inscripció.

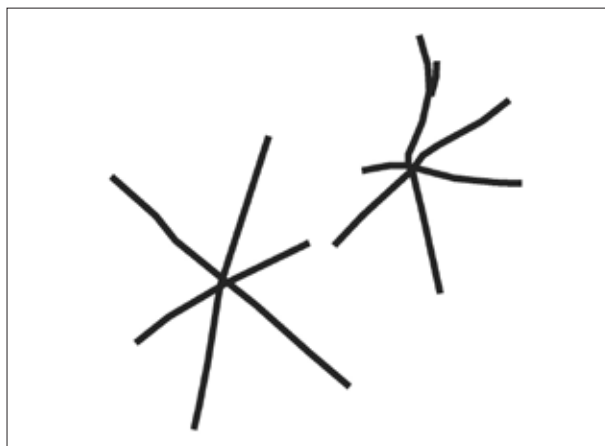

FIGURA 4. Calc de la inscripció.

miques: **boboala** en una ceràmica d'Ensérune (MLH II, B.1.26, a Untermann 1980), **biu**rbobo**** en una ceràmica de Pech Maho (MLH II, B.7.32, a Untermann 1980) i **bobo**riba**** com a text duplicat en una ceràmica d'Ullastret (MLH III, C.2.18, a Untermann 1990).

Una altra possibilitat és que el segon signe de la inscripció del bol correspongui a una **u** de traç irregular

o amb línies desviades, fruit d'una possible rectificació del signe previ, però no és segur. Si fos així, obtindríem la lectura **bou**, que es podria comparar amb una seqüència equivalent d'un plom de Los Villares (Untermann 1990, F.17.2,B).

D'altra banda, no s'exclou una orientació inversa del text (en 180°), que podria oferir també la lectura **bobo**. Menys probable seria en aquest cas la interpretació com a **ubo**, que no disposa de paral·lels que el defineixin com un segment amb entitat pròpia.

Per últim, la possibilitat que l'esgrafiament correspongui a una successió de dues marques anepigràfiques de caràcter simbòlic també es pot plantejar, però la seva interpretació roman enigmàtica, i també la seva adscripció a l'entorn cultural ibèric.

7.2.3. Interpretació

No es pot concloure res definitiu sobre el sentit o la finalitat de la inscripció, atès que, com s'ha dit, hi ha la possibilitat que sigui una marca anepigràfica, i aleshores entraria dins d'un altre àmbit.

Ara bé, si es tracta d'un epígraf amb signes ibèrics, tenint en compte els paral·lels esmentats, es pot interpretar dins l'esfera de les inscripcions de propietari. En aquest cas, atesa la cronologia consignada, el document dels Antigons seria un dels pocs testimonis coneguts que corroboren la prolongació de l'ús de l'escriptura ibèrica almenys fins a l'època d'August. Seria també l'únic exemple d'inscripció ibèrica en un recipient de parets fines. La resta dels pocs exemples coneguts es presenten sobre ceràmica sigil·lada o en suport lapidi.

El període final d'ús de l'ibèric, tant oral com escrit, varia segons les zones. Depenia del grau de romanització, del seu caràcter predominantment rural o urbà i, en conseqüència, del grau d'incidència del procés de llatinització. En termes generals, però, és molt possible que el límit final de l'escriptura ibèrica no superés August, ja que la seva era representa la implantació de la romanitat en aquestes terres i la substitució definitiva dels usos epigràfics locals per l'epigrafia llatina, que prendria embranzida precisament a partir d'aquest moment.

Bibliografia

- FERRER, J. 2005: «Novetats sobre el sistema dual de diferenciació gràfica de les oclusives sordes i sonores», *Acta Palaeohispanica IX, Actas del IX Coloquio sobre lenguas y culturas paleohispánicas, Barcelona 2004*, Palaeohispanica 5, 957-982.
- ORDUÑA, E. 2004: *Buscador de expresiones regulares en textos ibéricos*, tesina UNED. <<http://iespontdesuert.xtec.cat/iberico.html>>. [Consulta: 8 març 2014].
- PANOSA, M. I.: *Inscripcions ibèriques de les comarques de Tarragona*, Institut Català d'Arqueologia Clàssica, Tarragona. [En premsa].
- UNTERMANN, J. 1980: *Monumenta Linguarum Hispanicarum, Band II: Die Inschriften in iberischer Schrift aus Südfrankreich*, Dr. Ludwig Reichert Verlag, Wiesbaden.
- 1990: *Monumenta Linguarum Hispanicarum, Band III: Die iberischen Inschriften aus Spanien*, Dr. Ludwig Reichert Verlag, Wiesbaden.